

PK-yrityksen taloushallinnon digitalisointi

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
TEM raportteja
65/2015

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

PK-yrityksen taloushallinnon digitalisointi

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
TEM raportteja 65/2015

ISSN verkkojulkaisu 1797-3562

ISBN verkkojulkaisu 978-952-327-056-5

Julkaisun nimi	PK-yrityksen taloushallinnon digitalisointi
Tekijät	Anders Tallberg
Sarjan nimi ja numero	TEM raportteja 65/2015
ISSN verkkojulkaisu	1797-3562
ISBN verkkojulkaisu	978-952.327-056-5
Kieli	suomi
Julkaisun muut kieliversiot	
Kokonaissivumäärä	20
Julkaisun jakelu	Verkkosivuilla PDF: www.tem.fi/julkaisut
Yhteyshenkilön nimi	Mika Björklund
Asia- ja avainsanat	PK-yrityksen taloushallinto, verkkolaskutus, palkanlaskenta

Tiivistelmä

Olen työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta heinä-syyskuussa 2015 selvittänyt PK-yritysten taloushallinnon digitalisointia. Tavoitteena on ollut selvittää mihin toimenpiteisiin julkishallinnon olisi syytä ryhtyä, jotta taloushallinnon digitalisoinnin esteitä poistettaisiin, ja jotta syntyisi parempia edellytyksiä sekä tuottavuushyötyjen saavuttamiselle että alan innovatiivisen liiketoiminnan kehitykselle. Selvityksessä havaitsin kolme merkittävää ongelma-kohtaa:

1. Verkkolaskutuksen käyttöönotto yritysten välisessä kaupankäynnissä on jäänyt sitkeästi alhaiselle, arviolta alle 20 % tasolle. Erityisesti tämä koskee pienten yritysten välistä laskutusta. Tämä on hankalaa, koska muun rakenteellisen tiedon kuten kohdistus- ja tiliointitietojen sekä ns. digitaalisten kuittien käyttöönotto käytännössä vaatii ja seuraa verkkolaskujen käyttöä.
2. Palkanlaskenta on vaikeasti automatisoitavissa, viime kädessä koska työehtosopimusten kirjo ja laatu vaativat kokemusperäistä tulkintaa. Tämä tekee palkanlaskennasta kallista ja monessa tapauksessa muodostaa pullonkaulan taloushallinnon kokonaisvaltaiselle automatisoinnille.
3. Yritysten ja julkishallinnon sekä muiden normitettujen toimijoiden välinen digitaalinen liittymäpinta on pirstaleinen, mikä vaikeuttaa taloushallinnon järjestelmien ja prosessien kokonaisvaltaista ja tehokasta automatisointia.

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi esitän seuraavia toimenpiteitä:

1. Verkkolaskutuksen yleistymisen hitauden takana on ainakin kaksi syytä: Nykyisten ohjelmistojen ja operaattoreiden tuottamien verkkolaskujen laatu ja käytettävyys ovat hyvin kirjavina, ja verkkolaskujen tiedonsiirron rajaaminen alan operaattoreiden kautta ja välillä kulkevaksi hidastaa ja rajoittaa kehitystä merkittävästi. Olisi syytä perustaa riippumaton palvelu, jossa verkkolaskuja ja muita sähköisen kaupankäynnin järjestelmiä ja tiedostoja voisi sertifioida ja validoida eri avoimia standardeja vastaan. Samalla olisi kannustettava verkkolaskujen ja niihin liittyvien rakenteellisten tietojen siirtoon organisaatioiden välillä myös muita kanavia kuin verkkolaskuoperaattoreita pitkin.
2. Työsopimusten ja työehtosopimusten saattamiseksi sellaiseen rakenteelliseen ja digitaaliseen muotoon, että palkanlaskennan automatisointi merkittävästi helpottuisi, olisi panostettava. Luonteva alku tälle voisi löytyä julkiselta sektorilta, jossa sekä palkanlaskentatapahtumien määrät että kustannukset ovat suuria.
3. Yritysten ja julkishallinnon välisen digitaalisen liittymäpinnan pirstaleisuus johtuu merkittävilta osin siitä, että yritysten tarpeista, kustannuksista ja hyödyistä ei eri kehityshankkeissa saada kokonaisvaltaista ja yhtenäistä kuvaa. Tämän varmistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista perustaa määräaikainen yritysalamän digitalisointivaltuutetun toimisto, joka kokoaisi yritysten tarpeista ja eduista yhtenäisen kokonaiskuvan, ja välittäisi tämän näkökulman tehokkaasti alan eri hankkeisiin.

Haluun lämpimästi kiittää kaikkia alan ihmisiä jotka ovat auttaneet tämän selvityksen tekemisessä haastattelujen ja materiaalipakettien avulla. Kaikki selvitykseen jääneet virheet ja väärinkäsitykset, sekä tietysti painotukset, mielipiteet ja ehdotukset, ovat yksinomaan kirjoittajan vastuulla.

Sipoo, 30.9.2015

Anders Tallberg, Senior Fellow, Hanken & SSE Executive Education, anders.tallberg@hankensse.fi

Publikationens namn	Digitalisering av den ekonomiska förvaltningen i SMF-företag
Författare	Anders Tallberg
Publikationsseriens namn och löpande nummer	ANM rapporter 65/2015
ISSN elektronisk publikation	1797-3562
ISBN elektronisk publikation	978-952.327-056-5
Publikationens språk	finska
Publikationens övriga språkversioner	
Sidantal	20
Distribution	Publikationen som PDF: www.tem.fi/julkaisut
Kontaktpersonens namn	Mika Björklund
Ämnes- och nyckelord	ekonomisk förvaltning i SMF-företag, webbfakturering, löneräkning

Sammanfattning/referat

Jag har på uppdrag av arbets- och näringsministeriet utrett frågan om digitalisering av den ekonomiska förvaltningen i SMF-företag i juli–september 2015. Målet har varit att utreda vilka åtgärder den offentliga förvaltningen bör vidta för att hinder för digitaliseringen av den ekonomiska förvaltningen ska kunna undanröjas och för att det ska uppstå bättre förutsättningar både för uppnående av produktivetsnytta och för utveckling av innovativ affärsverksamhet inom sektorn. I utredningen upptäckte jag tre betydande problempunkter:

1. Införandet av webbfakturering i handeln mellan företag har envist hållit sig på en låg nivå, uppskattningsvis under 20 %. Detta gäller i synnerhet fakturering mellan små företag. Det är svårt, eftersom ibruktagandet av annan strukturell information, såsom allokerings- och konteringsuppgifter samt s.k. digitala kvitton i praktiken kräver och följer av användning av webbfakturor.
2. Det är svårt att automatisera löneräkningen, i sista hand eftersom mångfalden och kvaliteten av kollektivavtal kräver empirisk tolkning. Detta medför att löneräkningen blir dyr och att den i många fall utgör en flaskhals för övergripande automatisering av den ekonomiska förvaltningen.
3. Det digitala gränssnittet mellan företag och den offentliga förvaltningen samt andra normerade aktörer är splittrat, vilket försvarar en övergripande och effektiv automatisering av systemen och processerna inom den ekonomiska förvaltningen.

I syfte att lösa dessa problem föreslår jag följande åtgärder:

1. Det finns åtminstone två bakomliggande orsaker till att webbfaktureringen ökar långsamt. Kvaliteten och användbarheten av de webbfakturor som de nuvarande programvarorna och operatörerna producerar är mycket brokig. Begränsningen av dataöverföringen för webbfakturor så att den sker genom och mellan operatörerna saktar ner och begränsar utvecklingen avsevärt. Det finns skäl att upprätta en oberoende tjänst, där webbfakturor och andra system och filer inom elektronisk handel ska kunna certifieras och valideras mot olika öppna standarder. Samtidigt bör organisationer uppmuntras till överföring av webbfakturor och därmed sammanhängande strukturell information mellan organisationer även via andra kanaler än webbfakturaoperatörer.
2. Man bör satsa på att få arbetsavtal och kollektivavtal i en sådan strukturell och digital form att det avsevärt underlättar automatiseringen av löneräkningen. En naturlig början på detta kan kanske hittas inom den offentliga sektorn, där både antalet löneräkningstransaktioner och kostnaderna för dem är stora.
3. Det splittrade digitala gränssnittet mellan företag och den offentliga förvaltningen beror till stor del på att man inte får en helhetsbetonad och sammanhängande bild av företagets behov, kostnader och nytta inom olika utvecklingsprojekt. För att säkerställa att man får en helhetsbild är det ändamålsenligt att inrätta en tidsbegränsad digitaliseringsombudsmansbyrå för företagslivet med uppdrag att sammanställa en sammanhängande helhetsbild av företagets behov och nytta samt att effektivt förmedla detta perspektiv till olika projekt inom sektorn.

Jag vill varmt tacka alla yrkesmänniskor inom sektorn som har bidragit till denna utredning genom intervjuer och materialpaket. Författaren ansvarar helt för alla fel och missförstånd samt givetvis accentueringar, åsikter och förslag som finns i utredningen.

Sibbo den 30 september 2015
Anders Tallberg, Senior Fellow, Hanken & SSE Executive Education
anders.tallberg@hankensse.fi

SISÄLLYS

1	Tausta ja viitekehys.....	6
1.1	XBRL, TALTIO ja TARU: Kolme keskeistä hanketta	7
1.2	Taloushallinnon prosessit ja automatisoinnin kipukohdat.....	7
2	Verkkolaskut, rakenteelliset kohdistustiedot ja digitaaliset kuitit.....	9
2.1	Ongelmat.....	10
2.2	Toimenpide-ehdotuksia: Validointia ja vaihtoehtoja!	12
3	Palkanlaskenta	13
4	Yritysten ja julkisen sektorin välinen digitaalinen liittymäpinta.....	14
4.1	Ongelmat.....	14
4.2	Toimenpide-ehdotuksia: Yritysten digitalisaatiovaltuutettu?	15
5	Muut huomiot ja loppusanat	15
	Liite: Selvityksen toimeksianto.....	17
	Luettelo haastatteluista.....	18
	Kirjalliset lähteet	19

1 Tausta ja viitekehys

Taloushallinnon prosessien digitalisointiin liittyviä mielenkiintoisia hankkeita on viime vuosina käynnistetty sekä julkishallinnon että elinkeinoelämän puolella. Keskeinen rooli on ollut ns. RTE-projektilla¹, jossa Aalto-yliopiston, Taloushallintoliiton ja alan toimijoiden yhteenliittymän ympärillä on käynnistynyt sarja kehitysprojekteja. Näihin lukeutuvat Tieken suojissa toimiva XBRL-projekti², jossa on kehitetty kirjanpitolain mukaisille tilinpäätöksille rakenteellinen tiedostomuoto; siihen liittyvä Taloushallintoliiton ajama TALTIO-projekti³, jossa raportointikoodisto-tilikartan⁴ pohjalta on kehitetty tiedostomuoto kirjanpidon kohdistus- ja tiliöintitietojen välitykselle; sekä Tekes-rahoitettu TARU-projekti⁵, jossa taloushallinnon tietovirtoja on analysoitu kokonaisvaltaisesti. Samaan aikaan julkishallinnon⁶ puolella on käynnissä tulorekisterihanke⁷, jonka tarkoituksena on mm. karsia palkanmaksuun liittyviä erillisiä ja moninkertaisia ilmoituksia, sekä vero- ja tilinpäätösilmoitusten vastaanottamiseen liittyviä hankkeita. OVT⁸-prosessien ja siten taloushallinnon automatisoinnin kannalta keskeisessä asemassa oleva verkkolaskutus⁹ on jatkuvassa kehityksessä, ja EU:n uusi direktiivi¹⁰ julkisista hankinnoista samoin kuin direktiivi sähköisestä laskutuksesta julkisissa hankinnoissa¹¹ ovat tuomassa julkisen sektorin toimijoille velvoitteita digitaalisen tiedonvälityksen hyväksymiselle. Kirjanpitolain uudistamista pohtinut työryhmä esittää mietinnössään¹² kirjanpidon menetelmien ja aineistojen osalta merkittäviä muutoksia, jotka osaltaan mahdollistavat pitkälle menevän digitalisoinnin ja automaation.

Sipilän hallituksen ohjelmassa¹³ digitalisaation edistäminen ja hyödyntäminen on voimakkaasti nostettu esille.¹⁴ Samaan aikaan alan hankkeissa aktiivisilta toimijoilta on tullut voimakkaita viestejä, joissa toivotaan julkishallinnolta kokonaisvaltaisempaa ja aktiivisempaa otetta, jotta taloushallinnon digitalisoinnin potentiaalisia tuottavuushyötyjä ei hukattaisi, ja jotta alalle kehittyisi toimiva ja kilpailukykyinen ekosysteemi. Tämän selvitystyön tarkoituksena on ollut pikaisesti arvioida, ensisijaisesti TEM:in kannalta, mikä on alan tilanne ja minkälaisiin toimenpiteisiin olisi mahdollisesti syytä ryhtyä.

Painopiste selvitystyössä on ollut kokonaiskuvan hahmottamisessa, ja mahdollisten kitkakohtien ja kehitystä hidastavien tai estävien tekijöiden paikallistamisessa. Siten yksittäisiä hankkeita ei ole pyritty kattavasti luettelemaan, arvioimaan tai priorisoimaan. Koska selvityksen tarkoituksena on toimia pohjana julkishallinnon päätöksen-

¹ <http://rte.fi/>

² <http://www.xbrl.fi/>

³ <http://www.tieke.fi/pages/viewpage.action?pagelD=31064711>

⁴ <http://www.raportointikoodisto.fi/>

⁵ <http://www.taloushallinnonrunkoverkko.fi/>

⁶ <http://vm.fi/julkisen-hallinnon-ict>

⁷ http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kansallisen-tulorekisterin-perustamishanke-on-kaynnistynyt

⁸ Organisaatioiden välinen tiedonsiirto, engl. EDI

⁹ <http://www.tieke.fi/display/vlf/Verkkolaskufoorumi>

¹⁰ 2014/24/EU

¹¹ 2014/55/EU

¹² TEM (2014)

¹³ <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>

¹⁴ <http://vm.fi/digitalisaatio>

teolle niin ne osat taloushallinnon prosesseista jotka ovat puhtaasti yrityksen sisäisiä, kuten sisäiseen laskentaan ja päätöksentekoon liittyvät, on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Toisaalta, koska takana on tahtotila hallinnollisen taakan vähentämiseksi ja tuottavuuden nostamiseksi, niin näkökulma on mahdollisimman pitkälle yritysten, erityisesti PK-yritysten, ja niiden kohtaamat kustannukset ja mahdollisuudet.

1.1 XBRL, TALTIO ja TARU: Kolme keskeistä hanketta

Tämän selvityksen taustalla on, kuten yllä mainittiin, RTE-hankekokonaisuus ja siihen liittyvät kolme keskeistä hanketta: rakenteelliset tiedostomuodot tilinpäätöksille (XBRL), rakenteelliset tiedostomuodot pääkirjatasoisille vienti- ja kohdistustiedoille (TALTIO), sekä taloushallinnon digitalisointia ("taloushallinnon runkoverkko") tutkinut TARU-projekti.

XBRL-hanke on kehittänyt kansainvälisen avoimen XBRL-standardin mukaisen tiedostomääritelmän Suomen kirjanpitolain mukaisille tilinpäätöksille. Sitä ylläpitää Suomen XBRL-konsortio, jossa on noin 20 jäsentä, pääosin alan ohjelmisto- ja konsulttiyrityksiä sekä korkeakouluja. Tätä XML-tyyppistä standarditiedostomuotoa ollaan ottamassa käyttöön PRH:n ja Verohallinnon yhteistyöprojektissa.¹⁵

TARU-projekti, eli Taloushallinnon runkoverkkohanke, on neljän ohjelmistoyrityksen Tekes-rahoitettu (2014-15) projekti, jonka tavoitteena on ollut luoda pohja uusille innovatiivisille digitaalisen taloushallinnon palveluille sekä automatisoidulle taloushallinnon prosesseille. Käytännössä toiminta on ollut pitkälle integroitunut RTE-hankekokonaisuuteen ja sen sidosryhmiin.

TALTIO-hanke on, XBRL-konsortion yhteydessä ja Taloushallintoliiton kanssa, kehittänyt ensimmäisen version rakenteellisesta tiedostomuodosta pääkirjatasoisille vienti- ja kohdistustiedoille. Tämän XML-pohjaisen (XBRL GL) tiedostomääritelmän takana on käytännössä pakko olla yhtenäinen, avoin tilikartta, joka tässä tapauksessa on Taloushallintoliiton kehittämä Raportointikoodisto.

1.2 Taloushallinnon prosessit ja automatisoinnin kipukohdat

Ensimmäinen askel kokonaistilanteen hahmottamisessa on saada käsitys taloushallinnon eri prosessien suuruusluokista, jotta voidaan analysoida mistä löytyy potentiaalisia tuottavuuteen ja tehokkuuteen liittyviä mahdollisuuksia. Seuraavat luvut valottavat taloushallinnon eri tapahtumatyyppien suuruusluokkia.¹⁶ Luvut ovat tapahtumia per vuosi, ja arvioluonteisia.

Korttimaksuja	1.3 mrd (ml. kuluttajat)
Tilisiirtoja	1.0 mrd (ml. kuluttajat)
Laskuja	0.6 mrd (ml. kuluttajille)
Verkkolaskuja	0.1 mrd (ml. kuluttajille – B2B adoptointi <20%)
Palkanmaksuja	0.03 mrd
Yritysveroilmoituksia	0.005 mrd (alv, evl jne)
Tilinpäätöksiä	0.0004 mrd
Verotarkastuksia	0.000005 mrd

¹⁵ https://www.vero.fi/download/Ohjelmistotalopaiva_XBRL_2152015/%7BBAB125D54-DD95-4AE0-AC7C-8DEB49514BE6%7D/10824

¹⁶ Lähteet: Billentis (2014), Billentis (2015), tilitoimistohaastattelut, FKL (2014, 2015), Suomen pankki (2015), verohallinto, Tilastokeskus (2014). Tulkinat, pyöritykset ja arvioinnit kirjoittajan.

Eri lasku- ja maksutapahtumien jakautumisesta yritysten ja kuluttajan välisiin sekä yritysten keskinäisiin ei ole löytynyt luotettavia tilastoja, mutta alalla yleinen arvio on, että laskujen määrän osalta niiden jakauma olisi noin puolet ja puolet.

Tätä taustaa vastaan voi kuvata taloushallinnon prosessien automatisointia ja digitalisointia – mikä toimii, mikä ei?¹⁷

- Maksuliikenteeseen liittyvä taloushallinnon automatisointi toimii hyvin sikäli, että maksujen tekeminen ja tiliotteiden noutaminen pankkien järjestelmien kautta on suhteellisen ongelmattonta.
- Yritysten maksukorttitapahtumien, käytännössä siis käteisostolaskujen, tietosisälön automaattinen käsittely ei pääsääntöisesti toimi lainkaan.
- Laskujen lähettäminen on pitkälti automatisoitua, ja myyntireskontran täsmäyttäminen saapuviin maksuihin viitenumeron avulla toimii. Laskujen vastaanottaminen ei ole samalla tavalla automatisoitua.
- Verkkolaskujen lähettäminen kuluttajille pankkien järjestelmien kautta toimii hyvin.
- Verkkolaskujen vastaanottaminen yrityksille pankkien järjestelmien kautta ja yleensäkin toimii kankeasti, minkä takia myös niiden lähettäminen ja käyttöönotto yleensä takkuaa pahasti PK-yritysten välillä.
- Verkkolaskujen yhteydessä ei vielä kulje standardimuodossa olevia kohdistus- tai tiliointitietoja, mikä rajoittaa niiden käsittelyn automatisointia niitä vastaanottavissa PK-yrityksissä ja tilitoimistoissa.
- Palkanlaskenta on työlästä ja vaikeasti automatisoitavissa. Yksi ongelma on, että palkkoihin liittyviä erilaisia tietoja pitää toimittaa monelle eri taholle ja järjestelmään. Isompi automatisointia rajoittava tekijä on työ- ja työehtosopimusten kirjo ja vaikeaselkoisuus, mikä johtaa tarpeeseen tulkita niitä ammatillista harkintaa käyttäen.
- Erilaisten kausiveroilmoitusten antaminen ei pääsääntöisesti ole hankalaa – poikkeuksena yhteisömyynnin alv:n käsittely ja usein tarvittava jälkikäteen selvittäminen – mutta substanssiosaamista tarvitaan ilmoitusten pohjana olevien kirjausten ja laskelmien oikein tekemiseen.
- Tilinpäätösten toimittaminen sähköisesti veroilmoitusten liitteenä tai muuten toimii sinänsä hyvin, joskin olisi tehokasta jos niiden tietosisältö siirtyisi PRH:lle ja siitä eteenpäin rakenteellisessa muodossa. Tilinpäätöksiin liittyy kuitenkin paljon juridiikkaa ja substanssia, ja niiden volyymi on 1 / yritys / vuosi, joten niiden osalta tiedonsiirron ja tietojen syötön osuus kokonaisvaivasta on marginaalinen.
- Verotarkastukset ovat raskaita kaikille osapuolille, ja niiden määrää ja laajuutta rajoittaa verohallinnon kannalta niihin liittyvä työ ja käytettävissä olevat resurssit. Kirjanpitoaineistojen lukeminen ja käsittely ovat verotarkastuksen näkökulmasta työläitä ja hankalia elementtejä. Yksittäisen yrityksen näkökulmasta verotarkastusten määrä tai frekvenssi on kuitenkin hyvin pieni.

Tämän selvityksen kannalta relevantti kysymyksenasettelu on seuraava: Missä kohdalla selvityksen piirissä olevissa taloushallinnon prosesseissa tehdään merkittäviä määriä sellaista työtä mitä voisi automatisoida digitalisoinnin avulla, mutta jota ei vielä ole pystytty tekemään? Kun yllä olevia havaintoja tarkastelee tästä näkökulmasta, niin kuva on yllättävän selkeä.

Selkeästi suurimmat tapahtumamäärät ovat ne, jotka liittyvät osto- ja myyntiprosesseihin – laskut ja maksut. Myyntilaskut ja maksuliikenne on hyvin automatisoitu. Ma-

¹⁷ Lähteinä kirjoittajan kokemus, selvityksen aikana tehdyt haastattelut, erityisesti tilitoimistohaastattelut.

nuaalista työtä tehdään ostojen käsittelyn puolella. Erityisen ongelman muodostavat käteisostot, käytännössä korteilla maksetut, joiden osalta pitkälti joudutaan syöttämään tiedot kirjanpitoon skannatuista kuiteista tai vastaavista, mikä on työlästä ja virheeltistä.

Seuraavaksi suurimmat volyymit ja manuaaliset työmäärät löytyvät palkanlaskennan ja palkanmaksujen prosesseista. Palkanlaskenta näyttää olevan vaikeasti automatisoivissa oleva prosessi PK-yrityksille ja niiden asioita hoitaville tilitoimistoille, viime kädessä koska sen suorittamiseen tarvittava tieto on vaikeaselkoista.

Palkanmaksuun liittyy paljon ilmoitusvelvollisuuksia, ja niille sekä muille viranomaisille toimitettaville tiedoille (ml. verotus) on yhteistä että digitaaliset liittymäpinnat eivät muodosta eheää kokonaisuutta. Järjestelmiä, tunnuksia ja tunnistautumisia on vielä kohtalaisen iso määrä. Vaikka yksittäisen ilmoituksen tai tiedonsiirron osalta aika ja vaiva eivät välttämättä ole suuria verrattuna sen alla olevan substanssin aikaansaamiseen menevään aikaan (esim. tilinpäätös, alv:n kausi-ilmoitus), niin yhteen lasketuina kaikkien näiden ilmoitusten lähettämisen kuormitus on merkittävä. Liittymäpinnan pirstaleisuus hankaloittaa selvästi automatisoitujen taloushallinnon järjestelmien kehittämistä ja ylläpitoa.

Nämä kolme asiaa – ostolaskut, palkanlaskenta, ja viranomaisten digitaalisen liittymäpinnan pirstaleisuus – nousivat esiin selkeästi muita ongelmakohtia suurempina, jopa kertaluokkaa tai kertaluokkia suurempina. Ne koskevat myös korostetusti PK-yrityksiä, joilla ei ole käytännön mahdollisuuksia kehittää omia taloushallinnon tietojärjestelmiä tai sanella kauppakumppaneilleen tiedonsiirron määritelmiä, vaan ovat yleisesti saatavilla olevien standardien ja ratkaisujen varassa. Siten näiden kolmen kohdan osalta on perusteltua miettiä syitä siihen, että automatisointia ei ole voitu tehdä, ja mahdollisia toimenpiteitä joilla esteitä voisi raivata automatisoinnin ja digitalisoinnin tieltä.

2 Verkkolaskut, rakenteelliset kohdistustiedot ja digitaaliset kuitit

Kun tarkastelee ostolaskuihin liittyvää automatisointia, niin keskeiseksi solmukohdaksi nousee ”aitojen” verkkolaskujen käyttö PK-yrityksissä, ja ennen kaikkea niiden käyttöönoton kasvun hidastuminen. Aidolla verkkolaskulla (tämän jälkeen verkkolasku) tarkoitetaan tässä laskun tietoja rakenteellisessa tiedostomuodossa siirtävää sähköistä laskua, josta tiedot voi automaattisesti tuoda taloushallinnon järjestelmään, eikä esimerkiksi pdf-tiedostoa josta tiedot on kopioitava/liimattava tai syötettävä manuaalisesti. Suomessa on yleisessä käytössä kaksi verkkolaskustandardia, pankkien Finvoice,¹⁸ jota ylläpitää FKL, ja Tieto Oyj:n TEAPPS.¹⁹ Finvoice on dominoiva, sen osuus kaikista laskuista on luokkaa (ainakin) ¾. Naapurimaissa ja Euroopassa on laaja kirjo muita paikallisia standardeja.²⁰

Suomen lainsäädäntö ei erikseen säätele verkkolaskujen käyttöä, eikä esimerkiksi kirjanpitolaissa ole mitään esteitä verkkolaskujen käyttöönotolle. EU-tasolla alv-direktiivi²¹ määrää, että laskun tietojen muuttumattomuus on varmistettava, ja sallii

¹⁸ <http://www.fkl.fi/teemasivut/finvoice/Sivut/default.aspx>

¹⁹ <http://www.tieto.com/services/business-process-services/business-information-exchange/e-invoicing-solution-makes-it-easy/teappsxml-descriptions-tieto-invoice-messages>

²⁰ Esim. <http://maventa.com/verkkolaskutus/ominaisuudet/formaatit/>

²¹ 2010/45/EU, edellinen 2006/112/EU.

kolme tapaa: turvallinen laskujenvälityskanava, vahva sähköinen allekirjoitus, tai normaalit liiketoimintakontrollit. Suomen alv-lain²² 209 g § ei rajoita tätä sen enempää. Suomessa verkkolaskut kulkevat lähes pelkästään verkkolaskuoperaattoreiden muodostaman verkoston kautta, mikä muodostaa direktiivissä tarkoitetun turvallisen välityskanavan, joten sähköisiä allekirjoituksia tai muita keinoja ei ole tarvinnut ottaa käyttöön.

Verkkolaskujen käytön laajuudesta yritysten välillä ja sen kehittymisestä on yllättävän hankala löytää luotettavia tietoja, osittain sen takia että kuluttajille ja yrityksille osoitettuja laskuja ei tilastoida erikseen. Kun otetaan huomioon että laskuja lähetetään vuositasolla useita satoja miljoonia, verkkolaskujen kokonaisvolyymi on luokkaa sata miljoonaa, kappalemääräisesti valtaosa verkkolaskuista menevät kuluttajille (esim. puhelinlaskut, sähkölaskut yms.), ja että yrityksille menevistä verkkolaskuista suuri osa menee niiden saamiseen kannustaville suuryrityksille, niin voi varovaisesti todeta että verkkolaskujen osuus kaikista yritysten vastaanottamista laskuista on alle 20 %, ja PK-yritysten vastaanottamien laskujen osalta vielä pienempi. Valtaosa yritysten välisistä laskuista liikkuvat pdf-tiedostoina, sähköpostin tai www-linkin kautta toimitettuina.²³

Jotta ostolaskujen käsittelyä voisi automatisoida, niin laskun sisältämät tiedot pitää saada taloushallinnon järjestelmään rakenteellisessa muodossa, eli siis verkkolaskuna. Seuraava askel automatisoinnissa olisi, että laskuun liitettäisiin myös kirjanpidon tiliöintiä ja kohdistamista helpottavia rakenteellisia kenttiä, käytännössä rivikohtaisina viittauksina yleisesti saatavissa olevaan tilikarttaan.²⁴ Jos käteislaskuihin, eli korttimaksukuitteihin, vielä saadaan liitettyä ja välitettyä vastaavat tiedot niin ostotapahtumiin liittyvä taloushallinnon automatisointi olisi hyvin pitkälle mahdollista. Täysimääräistä automatisointia ei voi tai edes kannata tavoitella, vastuullisen tahon on kuitenkin jollain tasolla tarkistettava ja hyväksyttävä lasku ennen sen maksamista ja kirjaamista, mutta näin pääsisi niin pitkälle kuin käytännössä on mahdollista. Tämä ei kuitenkaan voi toteutua ellei verkkolaskuja saada liikkumaan paljon enemmän myös PK-yritysten välillä.

2.1 Ongelmat

Pääasiallisia syitä verkkolaskujen käyttöönoton hidastumiselle näyttää olevan kaksi: laskutiedostojen ja operaattorijärjestelmien laatu- ja käytettävyysongelmat, ja järjestelmän perusrakenne.

Eri taloushallinnon tietojärjestelmien ja operaattoreiden tuottamien verkkolaskujen tekninen ja sisällöllinen laatu on ongelmallinen. TARU-projektin tilaamassa testissä²⁵ ilmeni, ettei yksikään testattu aineisto täyttänyt edes vähimmäistietovaatimuksia, melkein poikkeuksetta koska verokäsittelytietoja (ja keskimäärin kaksi muuta pakollista tietoa) puuttui. Koska laatu on niin vaihtelevaa, niin pienyritys ei käytännössä voi lähettää toiselle verkkolaskua operaattoriverkoston kautta ilman että ensin kokeillaan josko ja missä muodossa se menee läpi:

²² 1993/1501, muutettu 2012/399.

²³ Billentis (2015) arvioi Suomen verkkolaskujen osuudeksi yli 40 %, mutta laskee mukaan ei-rakenteelliset pdf-tiedostot, joita on yli 75 %.

²⁴ Kts. TALTIO-projekti, <http://www.tieke.fi/pages/viewpage.action?pageId=31064711>

²⁵ TARU (2015)

”Kaikkien operaattorien välillä ei ole sopimuksia ja varsinkin ensimmäisen laskun perille tulo on aina varmistettava. Näissä ongelmatilanteissa molemmat operaattorit syyttävät toisiaan ja selvittelyssä kuluu aikaa.”²⁶

PK-yritysten kohdalla iso käytettävyysoongelma liittyy verkkolaskujen vastaanottamiseen verkkopankin kautta niin, että laskun tiedot saadaan siirrettyä taloushallinnon tietojärjestelmään. Verkkopankkien alustat on suunniteltu kuluttajille, jotka katsovat, hyväksyvät, ja maksavat laskuja verkkopankissa, mutta eivät ensin kierrätä niitä oman taloushallinnon tietojärjestelmän kautta.

”Olemme testanneet kahden asiakkaamme välillä kulkevaa liikennettä silloin kun myyjä lähettää 7-sivuisen e-laskun ostajan (jolla ei ole ostolaskujärjestelmää) verkkopankkiin, jossa lasku selaimesta riippumatta muuttuu 28-sivuiseksi. Olemme sitten yrittäneet ottaa laskun talteen esim. pdf-muotoon, mutta tämä onnistuu vain ”maalaamalla” ja siirtämällä wordin kautta pdf:ksi.”²⁷

Suuremmat yritykset ja esimerkiksi valtio voivat rakentaa liittymiä oman ja operaattoreiden järjestelmien välille, ja sanella tarkentavia vaatimuksia verkkolaskujen sisällöstä toimittajilleen. PK-yrityksille ja useimmille tilitoimistoille tämä ei käytännössä ole mahdollista tai kannattavaa.

Laatu- ja käytettävyysongelmien takana löytyy rakenteellisia syitä, eli Suomeen syntyneen verkkolaskujärjestelmän perusrakenne. Verkkolaskulla tarkoitetaan Suomessa verkkolaskuoperaattorin kautta välitettyä rakenteellista sanomaa, joka on useimmiten Finvoice-standardin mukainen. Tämä tarkoittaa, että laskun lähettäjällä pitää olla sopimus operaattorin (esimerkiksi pankin) kanssa, ja laskun vastaanottajalla täytyy olla sopimus saman tai toisen operaattorin kanssa, joilla pitää myös olla keskinäinen sopimus ja verkkoyhteys. Rakenne on siis vastaava kuin esimerkiksi pankkien välisessä maksuliikenteessä. PK-yrityksen on toki mahdollista tehdä sopimus välittäjänä toimivan palvelun²⁸ kanssa, jolla sitten on sopimus tai sopimuksia varsinisten verkkolaskuoperaattoreiden kanssa. Verkkolaskuvälittäjät Suomessa kuuluvat jäseninä verkkolaskufoorumiin ja sitoutuvat noudattamaan foorumin määrittelemiä välittäjäkriteereitä, joiden tarkoituksena on varmistaa verkkolaskutuksen toimivuus välittäjien välillä. Verkkolaskufoorumi ylläpitää välittäjien, ohjelmistoyritysten ja käyttäjärühmien välistä keskusteluyhteyttä sekä keskitettyä verkkolaskuosoitteistoa.

Yksittäisen PK-yrityksen näkökulmasta tämä on kankea järjestely, kun toiselle PK-yritykselle on niin mutkatonta lähettää pdf-lasku sähköpostissa. Pitkä ketju laskutusjärjestelmästä kahden operaattorin kautta laskunsaajan järjestelmään on hankala laadunvarmistuksen kannalta, kun ohjelmistotoimittajia ja operaattoreita on kovin erilaisia. Ja vaikka FKL ansiokkaasti ylläpitää ja kehittää Finvoice-standardia eteenpäin niin tämä on verrattain hidas prosessi, koska uuden version täysimääräinen käyttöönotto vaatii muutoksia monessa hyvin raskaassa (pankit!) tietojärjestelmässä, joihin ei tehdä muutoksia nopeasti, kevyesti tai halvalla. Vaihtoehtoisten standardien kokeileminen tai käyttö ei tässä järjestelmässä ole helppoa, ja ulkomaalaisten kaupakumppanien verkkolaskut pääsääntöisesti eivät mene tästä järjestelmästä läpi kumpaankaan suuntaan. Pitkällä tähtäimellä tämä kaikki hidastaa PK-yritysten välisen rakenteellisen digitaalisen tiedon siirron yleistymistä, ja tarkoittaa myös että vaihtoehtoisten ratkaisujen ja standardien on hankala saada jalansijaa. Verkkolaskutus

²⁶ (tilitoimiston sp-haastattelusta 09/2015)

²⁷ (tilitoimiston sp-haastattelusta 09/2015)

²⁸ Esim. <https://verkkolaskut.fi/> (Visman/Maventan omistama)

tässä muodossa yleistyy pitkälti suurten yritysten ja organisaatioiden vaatiessa verkkolaskuja toimittajiltaan, mutta ei orgaanisesti PK-yritysten välillä.

2.2 Toimenpide-ehdotuksia: Validointia ja vaihtoehtoja!

Verkkolaskujen käytön lisääminen, niin että sen – ja sen mukana muunkin rakenteellisen tiedon – välittämisestä tulee luonnollinen osa PK-yritysten välistä kaupankäyntiä, on avainasemassa taloushallinnon prosessien automatisoinnin mahdollistamisessa. Rakenteellisessa muodossa olevan laskutiedon lähettämistä ja vastaanottamisesta olisi pyrittävä tekemään yhtä vaivatonta ja ilmeisen luonnollista kuin pdf-tiedoston lähettäminen sähköpostissa on.

Yksi edellytys tälle on, että verkkolaskujen laatu on tarvittavalla tasolla. Laskuja vastaanottavan yrityksen pitäisi voida ilmoittaa, selkeästi ja helposti, minkälaisia verkkolaskuja se hyväksyy. Laskuja lähettävän yrityksen pitäisi helposti ja varmasti pystyä selvittämään, täyttävätkö sen järjestelmän tuottamat laskut kauppakumppanin vaatimuksia. Tämän pitäisi olla mahdollista laskujen välityskanavasta riippumatta, ja eri avoimia verkkolaskustandardeja – kansallisia ja kansainvälisiä – hyväksyen ja hyödyntäen.

Toinen edellytys tälle on, että hyväksytään ja kannustetaan siihen, että verkkolaskuja luodaan, vastaanotetaan ja lähetetään myös muita kanavia kuin operaattoreita käyttäen. Sähköpostissa lähetetyn pdf-laskun rinnalla pitäisi kulkea mahdollisimman paljon rakenteellisessa muodossa olevaa tietoa, mikä auttaisi vastaanottavan yrityksen taloushallinnon prosessien pyörittämisessä. Vain tällä tavalla saadaan koko alan tuote- ja järjestelmäkehitys vauhtiin, ja verkkolaskujen käyttöönottoa vauhditettua.

Jos ja kun nämä asiat saadaan kuntoon, niin perusedellytykset rakenteellisten kohdistustietojen (esim. TALTIO) ja erilaisten korttimaksutapahtumiin liittyvien verkkolaskumuodossa olevien digitaalisten kuittien käyttöönotolle ovat olemassa. On huomattava, että alv-direktiivi ei millään lailla estä rakenteellisten laskutietojen lähettämistä muita kanavia kuin operaattoriverkkoa pitkin, kunhan tietojen eheys suojataan jollain muulla tavalla joka ei ole huonompi kuin sähköpostissa lähetetyn pdf-tiedoston suoma varmuus.

Jotta olisi mahdollista ottaa laajamittaisesti käyttöön muitakin standardeja ja välityskanavia kuin nykyiseen operaattoriverkkoon sidottuja niin tarvitaan selkeästi riippumaton ja luotettava taho, joka voi validoida verkkolaskutiedostoja ja muita rakenteellisia tiedostoja eri avoimia standardeja vastaan. Tällainen taho tarvitaan, jotta eri ohjelmistotoimittajat pystyvät ohjelmoimaan tarvittavia tiedostomuunnoksia; jotta verkkolaskun vastaanottaja voi viittaamalla kertoa, minkälaisia verkkolaskuja se pystyy käsittelemään; ja jotta pystytään käyttämään vaihtoehtoisia välityskanavia kuten sähköposti, joissa ei ole sisäänrakennettuja validointimekanismeja tämän tyyppisille tiedoille.

Toimenpide-ehdotus: Selvitetään, miten nopealla aikataululla luodaan verkkolaskuja ja muita taloushallinnon tietovirtoihin liittyviä rakenteellisia tiedostoja laadullisesti validoiva, riippumaton, ja luotettava taho.

Toimenpide-ehdotus: Selvitetään miten alan toimijoita voisi kannustaa luomaan käytäntöjä ja järjestelmiä jotka lähettävät ja vastaanottavat avoimien standardien mukaisia verkkolaskuja välityskanavasta riippumattomalla tavalla.

3 Palkanlaskenta

Varsinaiseen kaupankäyntiin liittyvien prosessien jälkeen selvästi työläin ja hankalasti automatisoitavissa oleva taloushallinnon prosessi on palkanlaskentaan ja palkanmaksuun liittyvä. Tilitoimistohaastattelujen perusteella voi arvioida, että tämän hetken parhaan teknologian ja osaamisen mukaisesti suunniteltu, mahdollisimman tehokas palkanlaskenta ja –maksamisprosessi vaatii keskimäärin vähintään 12 euron edestä työaikaa per palkanmaksutapahtuma. Kun palkanmaksutapahtumia koko Suomessa on luokkaa 30 miljoonaa per vuosi, niin tämä on merkittävä kustannus, noin 0.5% kansantalouden koko palkkasummasta. Ja tämä on minimiarvio, joka on laskettu mahdollisimman tehokkaan prosessin mukaan; toteutunut kustannus lienee huomattavasti suurempi.

Yksi osa palkkaproessin kustannuksista johtuu siitä, että palkanmaksuun liittyy eri työnantajamaksuja, vakuutusmaksuja, pidätyksiä ja raportointivelvoitteita, joita varten tietoja viedään eri tavoin eri tahojen järjestelmiin eri tahdissa. Koska järjestelmiä on niin monta erilaista, tämä on yllättävän työlästä. Tulorekisterihanke tulee toteutessaan osittain auttamaan tämän ilmoitusviidakon karsimisessa, mutta raivattavaa jää edelleen. Tässä kohtaa viittaa seuraavaan osioon, jossa käsitellään digitaalista liittymäpintaa yritysten ja viranomaisten välillä yleisemmin.

Suurempi osa kustannustaakasta johtuu siitä, että palkan laskeminen on hankalaa. Tämä johtuu viime kädessä työehtosopimusten, yrityskohtaisten käytäntöjen sekä yksittäisten työsopimusten suuresta määrästä, kirjosta ja sekavuudesta. Maksettavaan palkkaan vaikuttavat tekijät eivät ole saatavissa sellaisessa muodossa, että sitä olisi helppo viedä automatisoituun palkanlaskentajärjestelmään. Raportointikoodiston yhteydessä kehitetty FIP-Palkkakoodisto,²⁹ sekä palkkalaskennan terminologian yhtenäistämiseksi³⁰ tehty työ ovat arvokkaita, mutta vaikutukset ovat kuitenkin rajallisia.

Jos olisi olemassa rakenteellinen malli, johon työehtosopimusten palkan määräytymiseen vaikuttavat kohdat olisi koodattu, ja johon voisi koodata yritys- ja työsopimuskohtaisia poikkeuksia ja lisäyksiä, niin palkanlaskennan pitkälle menevä automatisointi olisi periaatteessa mahdollista. Olemme huomattavan kaukana tästä tilanteesta, mutta siihen suuntaan olisi syytä pyrkiä jo pelkästään sen takia, että palkanlaskennan kustannukset ovat nykytilassa huomattavan suuret ja turhat. Edistys tässä vaatii kuitenkin huolellista ja laajaa valmistelutyötä. Luontevaa saattaisi olla, että julkisen sektorin toimijat palkanmaksajan ominaisuudessaan ottaisivat tässä suunnanäyttäjän roolin, ja ryhtyisivät kehittämään malleja ja ratkaisuja joita voisi sitten soveltaa myös yksityisellä sektorilla. Tämän selvitystyön puitteissa ei ole ollut mahdollista tehdä muuta kuin nostaa tämä asia esille; jatkotoimenpiteitä pitää tutkia ja valmistella erikseen.

²⁹ <http://www.raportointikoodisto.fi/>

³⁰ TSK (2015)

4 Yritysten ja julkisen sektorin välinen digitaalinen liittymäpinta

Yritykset, mukaan lukien ja erityisesti PK-yritykset, toimittavat ja vaihtavat tietoja julkisen sektorin kanssa eri rooleissa:

1. Yritykset toimittavat lakiin perustuvien sääntöjen mukaan tietoja eri viranomaisille, kuten verottajalle, tilastokeskukselle, PRH:lle ja vastaaville, sekä vastaavalla tavalla myös esimerkiksi työeläke- ja muille vakuutusyhtiöille.
2. Yritykset käyvät kauppaa eri julkisen sektorin toimijoiden kanssa.
3. Yritykset ovat muussa kanssakäymisessä julkisen sektorin toimijoiden kanssa, esimerkiksi luvanhakijana, rahoituksen tai tuen saajana ja niin edelleen.

Kohta 3 jää tässä tarkastelun ulkopuolelle, lähinnä koska tämän selvityksen laajuutta oli pakko rajata. Kohta 2 on mielenkiintoinen lähinnä siksi, että julkisen sektorin toimijat voivat kollektiivisesti hyvin isona toimijana ohjata käytäntöjä ja mahdollisesti edistää kehitystä, mille varsinkin verkkolaskutuksen puolella on asetettu toiveita. Kohta 1 on tässä keskeisin, koska tämä on se osa liittymäpinnasta joka muodostaa yrityksille hallinnollista taakkaa.

4.1 Ongelmat

Yksittäisen yrityksen, sen taloushallintoa hoitavan tilitoimiston, tai taloushallinnon ohjelmistoja kehittävän ohjelmistotalon näkökulmasta liittymäpinta (kohta 1 edellä) on pirstaleinen. Eri palveluihin toimitetaan eri tavalla ja eri käyttäjätunnuksilla ja –tunnistautumisilla eri tietoa eri aikatauluissa, osittain päällekkäistäkin. Eri järjestelmiä kehitetään eri viranomaisten kehitysprojekteissa eri tahtiin, ja niiden yhtenäistäminen etenee hitaasti. Lääkkeeksi tähän on esitetty, ja osittain kokeiltu, keskitettyä koordinaointia ja suunnittelua julkishallinnon puolelta.³¹

Tämä lähestymistapa näyttää toimivan vain osittain. Kun puhutaan hallinnollisen taakan keventämisestä, niin näkökulman pitäisi olla yksittäisten yritysten ja niiden käyttämien palveluntarjoajien (esim. tilitoimistojen) kokemat kustannukset, kitkat ja hyödyt, koska tämä on se kohta jossa hallinnollinen taakka toteutuu ja ylipäättään on olemassa. Keskeistä olisi, että tämä näkökulma pystyttäisiin ottamaan huomioon kokonaisvaltaisesti, kun liittymäpintoja julkishallintoon suunnitellaan ja toteutetaan eri hankkeissa. Koordinoimalla hankkeita keskitetysti voidaan toki välttää päällekkäisyyksiä ja vähentää pirstaleisuutta, mutta varjopuolena on tietty hitaus ja kankeus käytännön toteutuksessa – ja ilman kokonaisvaltaista kuvaa yritysten tarpeista ja eduista on kuitenkin hyvin hankalaa saavuttaa niiden näkökulmasta hyvä lopputulos.

Julkishallinnon eri tietojärjestelmiä, jotka muodostavat digitaalisen liityntäpinnan yrityksiä päin, on viime kädessä kuitenkin käytännön syistä kehitettävä monessa erillisessä ja osittain rinnakkaisessa projektissa. Ongelmana näyttää olevan, että näiden projektien ohjausryhmiin tai muuten käyttöön ei saada validia tietoa yritysten kokonaistarpeista, jonka pohjalta projektit voisivat kehittää eheän liityntäpinnan osana toimivia ratkaisuja. Yhteenliittymissä ja ohjausryhmissä on usein laajakin edustus julkisen sektorin eri toimijoita, asiantuntijoita ja etujärjestöjä, sekä alan muita toimijoita. Kanava, jota pitkin saisi yhtenäistä tietoa yritysten tarpeista, kuitenkin puuttuu.

³¹ <http://vm.fi/tietohallinnon-ohjaus>

Sama ilmiö on sinänsä näkyvissä myös niissä kehityshankkeissa, joissa esimerkiksi verkkolaskujen ja tilinpäätösten tiedostomuotoja kehitetään eteenpäin.

4.2 Toimenpide-ehdotuksia: Yritysten digitalisaatiovaltuutettu?

Ideaalitilanteessa jokaisella taloushallinnon tietovirtoihin ratkaisuja ja järjestelmiä kehittäväällä hankkeella olisi käytettävissään sama luotettava ja yhtenäinen tietolähde yritysten tarpeista, kustannuksista ja hyödyistä. Tämä johtaisi siihen, että erilliset hankkeet kehittäisivät osaratkaisuja jotka yhdessä muodostaisivat eheän liittymäpinnan, joka palvelisi yritysten tarpeita ja keventäisi niihin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa mahdollisimman hyvin. Tällaista tahoja ei ole olemassa, eikä täydellisenä voida saada aikaan.

Yksi mahdollisuus olisi luoda, julkishallinnon toimesta, määräaikainen toiminto joka tässä digitalisoinnin kriittisessä vaiheessa yrittäisi varmistaa, että yritysten edut, näkökulmat ja kustannukset tulevat esiin ja huomioidaan niissä monissa eri hankkeissa jotka vaikuttavat näihin. Tämän toiminnon tulisi olla alan muista toimijoista riippumaton ja uskottava. Mallia voisi ottaa muista tilanteista, joissa on koettu tärkeäksi, että jonkun ryhmän tarpeita ja etuja tuodaan esiin yhtenäisesti ja kattavasti eri yhteyksissä. Tällöin on usein perustettu valtuutettu tai asiamies, jonka tehtävänä on ollut keskitetysti koota tietoja ja välittää niitä eteenpäin – lapsiasiavaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu jne.

Perustamalla määräaikainen yritysten digitalisaatiovaltuutetun toiminto esimerkiksi kolmeksi vuodeksi olisi mahdollista paikata sitä tieto- ja koordinaatiovajetta mikä tällä hetkellä tekee yhtenäisen ja tehokkaan digitaalisen rajapinnan rakentamisesta yritysten ja viranomaisten välille niin hankalaa. On todennäköistä, että tällaisen toiminnon kustannukset saataisiin nopeasti takaisin digitalisaatiohankkeissa saavutettavan paremman toiminnollisuuden kautta. Samalla tällaisen toiminnon perustaminen tietysti viestisi voimakkaasti sitä, että julkinen hallinto on tosissaan hallinnollisen taakan vähentämisessä.

Toimenpide-ehdotus: Selvitetään pikaisesti yritysten tarpeita ja etuja digitalisaatiohankkeissa valvovan digitalisaatiovaltuutetun toiminnon määräaikaista perustamista.

5 Muut huomiot ja loppusanat

Verkkolaskutuksen käyttöönoton laajentaminen ja monipuolistaminen on solmukohta, jonka osalta on selkeästi perusteltua ryhtyä toimenpiteisiin, koska taloushallinnon laajemman digitalisoinnin kehitysnäkymät ovat niin riippuvaisia tästä. Samoin on ilmeisen perusteltua varmistaa, että erilliset digitalisaatiohankkeet saavat yhtenäisen kuvan yritysten tarpeista ja hyödyistä sekä haitoista. Palkanlaskennan puolella on omanlaiset haasteensa, joihin lähitulevaisuudessa kannattaa tarttua.

Selvityksen taustalla olleet erilliset RTE-hankkeet – XBRL, TARU ja TALTIO – ovat hyvinkin erilaisia sekä valmistumisasteiltaan että rakenteiltaan. Kirjanpitolain mukaisia tilinpäätöksiä varten rakennetun XBRL-taksonomian, eli rakenteellisen tiedostomuodon, käyttöönotto Verohallituksen ja PRH:n yhteistyössä (Valtorin kautta) näyttää etenevän hyvin, ja on selkeästi paikallaan. Käyttöönotossa on syytä varmistaa, että mitään pakollisia järjestelmäpäivityksiä ei tahallaan tai tahattomasti vyörytetä yritysten taakaksi, mikä sinänsä hoituu helposti ylläpitämällä nykyisen www-pohjaisen yritysveroilmoituslomakkeen vähän laajennettua versiota. TARU-hanke on

ollut ilmeisen hyödyllinen siihen osallistuneille toimijoille, mutta kun kyseessä on Teke-kes-rahoitettu kaupallinen yhteistyöhanke, mikä osaltaan rajoittaa sen tulosten ja tietojen laajaa ja avointa hyödyntämistä, niin sen arviointi ei oikein kuulu tämän selvityksen piiriin.

TALTIO-hanke, eli rakenteellinen tiedostostandardi pääkirjatasoisille kohdistustiedoille, on sikäli mielenkiintoinen, että tämänkaltaiset ratkaisut ovat avainasemassa, kun verkkolaskutuksen pohjalta ja yhteydessä siirrytään pidemmälle menevään automatisointiin. Tämän kehityksen jouduttamiseksi olisi hyvä, että tämä kehityshanke saataisiin etenemään nopeammalla aikataululla kuin mikä on tällä hetkellä suunnitelmis- sa, mikä vaatinee lisää resursseja.

Selvitystyön aikaisissa keskusteluissa ja haastatteluissa on useasti noussut esiin kysymys siitä, mikä on julkishallinnon oikea ja oikeutettu rooli tämän alan kehityksen edistämiseksi. Oma näkemykseni, joka selvitystyön aikana on vahvistunut, on että julkishallinnon ei yleensä ole syytä määrätä siitä, minkälaisia tiedostomuotoja ja tiedonvälitysmuotoja käytetään, eikä viranomaisroolissaan rahoittaa yksittäisten standardien kehitystyötä tai ylläpitoa. Poikkeuksia tästä saattaa löytyä julkishallinnon sisäisestä tietojenkäsittelystä, tai rajatuista tapauksista (esimerkiksi jotkut veroilmoitukset) joissa tietosisällön määrittäminen on käytännössä täysin viranomaisten käsissä. Pääsääntöisesti olisi kuitenkin parempi pyrkiä siihen, että julkishallinto kaikissa eri rooleissaan pyrkii hyödyntämään ja hyväksymään useiden eri avoimien standardien ja vaihtoehtoisten välityskanavien joustavaa käyttöä. Julkisen puolen tietojärjestelmistä tulee tällä tavalla pitkäikäisempiä ja muuttumiskykyisempiä, mutta ennen kaikkea vältetään tilanteet joissa julkisen sektorin luoma tai määräämä *de facto* tai *de jure* standardi hidastaa alan kehitystä. Julkisella sektorilla läpi vietyjen tietojenkäsittelyprojektien saavutukset eivät kokonaisuutena tarkasteltuna ole sellaisia, että olisi syytä olettaa, että niissä tehtävät kehittyvään teknologiaan liittyvät valinnat pääsääntöisesti ohjaisivat koko alan käytäntöjä oikeille raiteille.

Vaikka kansallisia ratkaisuja toki monella osa-alueella tarvitaan, niin Suomen kaltaisessa pienessä ja avoimessa taloudessa olisi varottava, ettei niistä muodostu tahattomia esteitä kaupankäynnille ja kansainvälistymiselle. Jos halutaan, että tälle alalle syntyy elinkelpoinen eri toimijoista koostuva ekosysteemi, niin sen pitää olla kansainvälisesti kilpailukykyinen. Silloin fokus ei voi olla pelkästään kotimarkkinoilla, vaan ratkaisujen pitää toimia kansainvälisillä markkinoilla, ja elää niiden kehityksen mukana. Tämä edellyttää tässä tapauksessa lähestymistapaa jossa kaikkia toimijoita kannustetaan hyväksymään, hallitsemaan ja hyödyntämään alati muuttuvaa ja kehittyvää kansallisten ja kansainvälisten standardien ja käytäntöjen joukkoa. Vain tällä tavalla saadaan pidemmällä tähtäimellä luotua ja ylläpidettyä niin korkeaa osaamista että syntyy vientikelpoisia tuotteita ja palveluja. Samalla luodaan näitä tuotteita ja palveluja käyttäville yrityksille mahdollisimman saumaton ja joustava liittymäpinta ympäröivään maailmaan.

LIITE: SELVITYKSEN TOIMEKSIANTO

Hallitusohjelman tavoitteita julkisten palvelujen digitalisaation edistämiseksi, yritysten hallinnollisen taakan keventämiseksi ja digitaalisen liiketoiminnan kasvun edistämiseksi voidaan vauhdittaa merkittävästi viime hallituksen yritystoimintahankkeessa ja ICT2015-ohjelmassa kuvatulla toimenpidekokonaisuudella yritysten taloushallinnon digitalisoimiseksi. Digitalisaatiokehitystä tukee osaltaan vuoden 2016 alussa voimaan tuleva kirjanpitolain uudistus. Siten TEM aikoo toteuttaa esiselvityksen hankkeessa:

PK-yrityksen taloushallinnon digitalisointi

Esiselvityksessä kuvataan ja määritellään kirjanpidon automatisoinnin edellyttämät rakenteet, prosessit ja tietosisällöt, erityisesti PK-yritysten kirjanpidon osalta. Tavoitteena on helpottaa merkittävästi PK-yritysten kirjanpitoa ja kirjanpitoon perustuvia viranomaisilmoitusmenettelyjä.

Esiselvityksessä arvioidaan saavutettavissa olevia hyötyjä – ainakin seuraavista näkökulmista: i) yritysten taloushallinnon helpottuminen, ii) uudet yrityspalveluita koskevat liiketoimintamahdollisuudet ja innovaatiot, myös kansainvälisessä kontekstissa iii) kansantalous ja julkishallinnon tiedontarpeet. Esiselvityksessä myös jäsennetään kokonaiskuva käynnissä olevista yritysten taloushallinnon digitalisointia edistävästä hankkeista (mm, Real-Time-Economy, TARU, TALTIO, XBRL-tilinpäätösraportointi) ja esitetään toimenpideehdotuksia näiden hankkeiden sovittamisesta yhteen päätavoitteen saavuttamiseksi sekä ehdotuksia muista tarvittavista toimista hallitusohjelman yleisten digitalisaatiolinjausten mukaisesti.

Esiselvitys toteutetaan kesän ja alkusyksyn 2015 aikana. Tavoitteena on rakentaa perusta TEMn oman tiekartan luomiselle taloushallintoon liittyvän tiedon digitoimisessa sekä sen tehokkaassa käytössä yhteiskunnassa.

LUETTELO HAASTATTELUISTA

Asko Schrey / Accountor
Bo Harald
Esko Penttinen / Aalto
Elina Koskentalo / Tiede
Terhi Aspola / TARU
Fredrik Jansson / Tieto
Jouko Karttunen / Tiliaktiiva
Marja Hamilo / Teknologiateollisuus
Hannu Ylänen / EK
Piia Rekilä / TEM
Pirjo Ilola, Kirsi Klepp / FKL
Vuokko Mäkinen / Taloushallintoliitto
Olli-Pekka Rissanen / VM
Keijo Kettunen / Valtiokonttori
Tapani Mäkelä / Verohallinto
Sirpa Koponen / Tilipalvelu Koponen
Timo Mattila, Kirsi Leivo, Henrikki Oravainen, Pirjo Aspinen / KKV

TEM ohjausryhmä: Antti Riivari, Antti Eskola, Mika Björklund, Tapio Virkkunen

Lämpimät kiitokset kaikille, jotka ovat antaneet aikaa, vaivaa ja materiaalia selvityksen edistämiseksi!

KIRJALLISET LÄHTEET

Osa lähteistä eivät kaupallisista syistä ole maksuttomasti saatavissa, tai ovat toistaiseksi ei-julkisia keskeneräisiä asiakirjoja.

EU Activity Group Standardisation (2015): Background document 2.0 draft 24.8.2015.

EU (2015): Adopting e-Invoicing in public procurement - Guidance for EU public administrations. Draft 9.9.2015.

Billentis (2014): E-Invoicing / E-billing – Key stakeholders as game changers. Bruno Koch, Billentis, 11.6.2014.

Billentis (2015): E-Invoicing / E-billing – Entering a new era. Bruno Koch, Billentis, 5.6.2015.

FKL (2010): Ympäristöystävällinen verkkolasku. Finanssialan keskusliitto, 18.10.2010.

FKL (2014): Tilastotietoja pankkien maksu-järjestelmistä Suomessa 2002-2013.

FKL (2015): Selvitys taloushallinnon automatisoinnin ilmastovaikutuksista. Finanssialan keskusliitto 17.9.2015.

Koskentalo (2011): OVT:n käyttö yrityksissä. Tieke, julkaisusarja osa 38/2011.

Liaision (2013): Liaison Global B2B eInvoicing Service Description. Liaision Oy, 8.10.2013.

Suomen Pankki (2015): Maksuliiketilastot 2014.

<http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/maksuliiketilastot/Pages/maksuliiketilastot-2014.aspx>

Siponen (2014): Yhteentoimivuus taloushallinnon tehostajana. Tieke, julkaisusarja osa 39/2014.

TARU (2015): Laatutestin loppuraportti 2015-06-22.

TEM (2014): Pienyrityshelpotukset ja vuoden 2013 tilinpäätösdirektiivi – Kirjanpitolainsäädännön muutokset -työryhmän mietintö 48/2014.

Tilastokeskus (2014): Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto 2013.

TSK (2015): Palkkahallinnon sanasto – lausuntoluonnos 1.9.2015.

Pk-yrityksen taloushallinnon digitalisointi

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-056-5

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY